

ФУНКЦІОНУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК НОСІЯ ЧИННИКА ЛІКВІДНОСТІ

*О.О. Лемішко, кандидат економічних наук, доцент**

Розглянуто основні аспекти визначення сутності капіталу як носія чинника ліквідності. Проаналізовано показники ліквідності підприємств України та сільськогосподарських підприємств, у тому числі. Запропоновано шляхи стабілізації платоспроможності та підвищення рівня ліквідності підприємств.

Оборотний капітал, платоспроможність, фінансові індикатори, ліквідність, чисті обігові активи, робочий капітал, поточні зобов'язання.

У складних сучасних умовах затвердження позиції України як цілісної Європейської держави визначального значення набуває функціонування капіталу на макро- та мікрорівні. Ефективне функціонування капіталу базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику і ліквідності. Взаємозв'язок цих факторів носить зворотний характер і формує нові концептуальні підходи до визначення дієвості фінансових індикаторів в процесі здійснення всього спектру фінансових операцій. Актуальність опрацювання питання, щодо функціонування капіталу як носія фактора ліквідності, обумовлена необхідністю вивчення вхідних параметрів своєчасного вивільнення капіталу, вкладеного в різноманітні об'єкти й інструменти та мобільного перетворення його в грошову форму при несприятливих економічних та інших умовах використання капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий вклад у розробку теоретичних питань з наукового обґрунтування сутності капіталу як ліквідного ресурсу підприємства внесли З. Арабянц, О. Базилінська, Л. Берг, Й. Ворст, А. Гропеллі, О. Гудзь, М. Дем'яненко та ін.

Методики, щодо аналізу ліквідності, поточної та перспективної платоспроможності підприємства були напрацьовані такими вченими, як В. Алексійчук, І. Барановський, І. Бланк, Ю. Воробйова, В. Гриньова, М. Дороніна, В. Ковальов, Л. Костирко, Р. Костирко, М. Крейніна, Г. Савицька, А. Поддєрьогін, Л. Лахтіонова, та ін. Наукові розробки вчених заслуговують на увагу, однак питання дослідження мобільність руху капіталу як носія ліквідності ще недостатньо розроблені як у науковому, так і в практичному аспектах, а тому залишаються відкритими та потребують ефективного і якнайшвидшого вирішення.

Мета дослідження – узагальнення науково-теоретичних положень, щодо сутності капіталу як носія чинника ліквідності, аналіз динаміки

* © О.О. Лемішко, 2014

показників ліквідності підприємств України і сільськогосподарських підприємств, в тому числі, та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня їх ліквідності.

Виклад основного матеріалу. У ринкових умовах господарювання ліквідність є одним з основних індикаторів, які характеризують фінансову стабільність та опосередковано впливає на ефективність діяльності підприємств. В умовах сьогодні як ніколи відчувається брак ліквідних коштів та зниження обсягів оборотних фондів підприємств України. Вплив дестабілізуючих чинників більш всього вразив сільське господарство. Зокрема, відбувається деградація складових виробничого та фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств, знизився обсяг оборотних фондів та збільшився дефіцит фінансових ресурсів, зросла дебіторська та кредиторська заборгованість, що, в свою чергу, обумовило тривалу кризу неплатежів. Дані негативні тенденції сприяли порушенню фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності сільськогосподарських підприємств. Діяльність підприємства безпосередньо залежить від обсягу і структури його оборотного капіталу. Підприємства, обіговий капітал яких складається переважно з грошових коштів та поточних фінансових інвестицій вважаються більш ліквідними, ніж підприємства, обіговий капітал яких переважно складається із запасів.

Проаналізуємо структуру оборотного капіталу підприємств України та сільськогосподарських підприємств за 2012р. На кінець 2012р. підприємства України мали негативну структуру капіталу (рис. 1), а саме 58% займала дебіторська заборгованість, що перевищує критичну межу (питома вага дебіторської заборгованості підприємства не повинна перевищувати 25 - 30%% у загальній структурі оборотного капіталу); 24% становили низько ліквідні активи (оборотні активи в запасах товарно-матеріальних цінностей) і тільки 6% - високоліквідні активи – грошові кошти та їх еквіваленти.

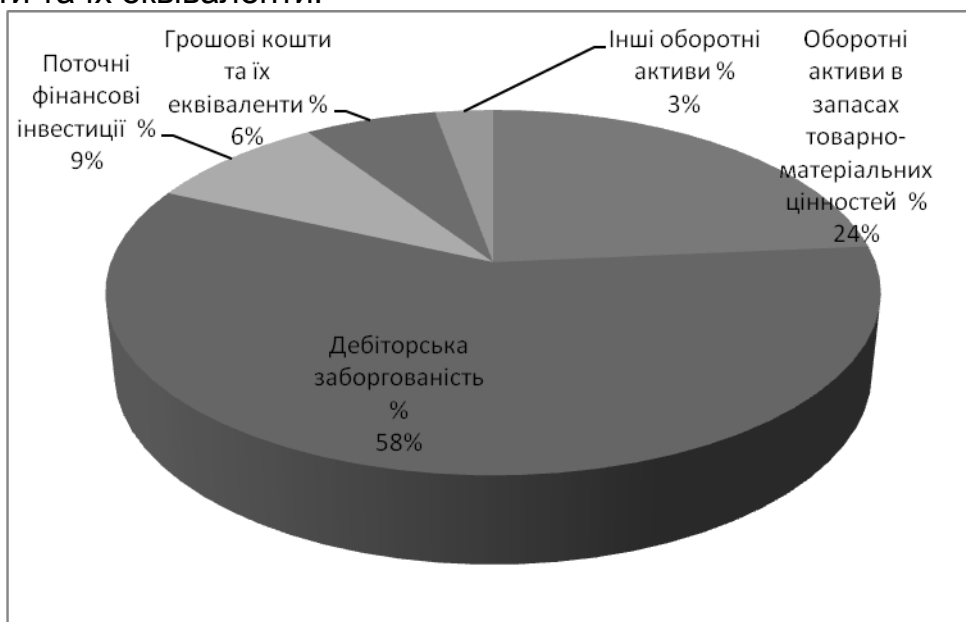

Рис.1. Структура оборотного капіталу (оборотні активи) підприємств України, 2012р.

Характерною особливістю формування і використання оборотного капіталу у сільському господарстві є взаємозалежність між його прибутковістю та інтенсивністю його вкладення на одиницю земельної площі. Структура оборотного капіталу сільськогосподарських підприємств у 2012р. була наступною (рис. 2): 42% займали запаси, 49% - дебіторська заборгованість, грошовим коштам належало 5%, а поточним фінансовим інвестиціям – всього 1%. Тобто, якісний склад оборотних активів сільськогосподарських підприємств у 2012р. був незадовільним; частка абсолютно ліквідних активів катастрофічно мала, а значна частка низько ліквідних активів є дестабілізуючим чинником у забезпеченні ліквідності сільськогосподарських підприємств.

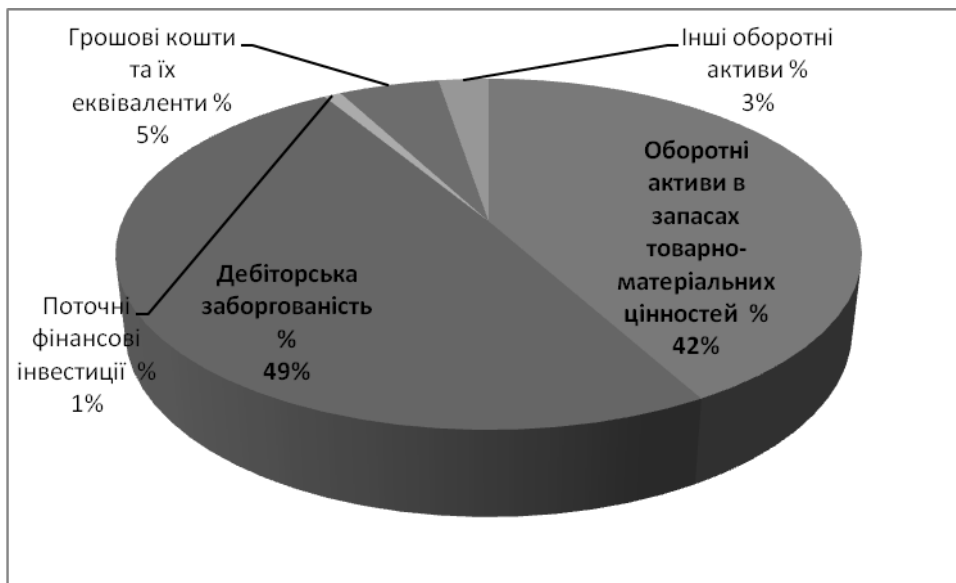

Рис.2. Структура оборотного капіталу (оборотні активи) сільськогосподарських підприємств України, 2012р.

На основі узагальненого аналізу методичних основ ліквідності підприємства, вважаємо, що одним із напрямів забезпечення ліквідності сільськогосподарських підприємств є збільшення частки грошових коштів та поточних фінансових інвестицій у складі оборотних активів, а також своєчасність трансформації дебіторської заборгованості у грошову готівку.

Для проведення поглибленого аналізу ліквідності підприємств України за період 2008 -2012рр. застосуємо систему наступних фінансових індикаторів: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт проміжної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, робочий капітал підприємства.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (табл. 1) показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство може погасити на дату складання балансу або найближчим часом, вважається найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства, нормативне значення 0,2 – 0,35. По підприємствам України у 2012р. даний показник становив 0,18, по

сільськогосподарським підприємствам 0,12, тобто в поточний момент часу вони могли погасити свої короткострокові борги відповідно тільки на 18% та 12%, що резюмує незадовільний стан платоспроможності.

1. Показники абсолютної ліквідності підприємств України, 2008–2012рр.

Показник	Роки					Відхилення 2012 до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	2012	
Грошові кошти та їх еквіваленти підприємств України, всього, млрд.грн.	126,35	103,22	126,04	158,27	188,67	62,32
у т.ч. сільськогосподарських підприємств	5,59	5,24	5,54	7,80	9,01	3,42
Поточні фінансові інвестиції підприємств України, всього, млрд.грн.	110,20	139,25	168,69	211,41	259,39	149,19
у т.ч. сільськогосподарських підприємств	0,50	0,67	0,74	0,77	1,54	1,04
Поточні зобов'язання підприємств України, всього, млрд.грн.	1220,85	1529,18	1724,12	2008,78	2285,25	1064,40
у т.ч. сільськогосподарських підприємств	35,67	46,93	50,4	59,44	81,19	45,52
Коефіцієнт абсолютної ліквідності підприємств України	0,16	0,14	0,16	0,17	0,18	0,02
Коефіцієнт абсолютної ліквідності сільськогосподарських підприємств	0,14	0,12	0,12	0,12	0,12	-0,02

Коефіцієнт проміжної ліквідності показує, яка частина короткострокових зобов'язань погашається за рахунок наявних та майбутніх грошових надходжень та слугує для оцінки можливості погашення підприємством даних зобов'язань у випадку його критичного стану, нормативне значення 1 - 2. Динаміка даного показника (табл.2) має негативну тенденцію: якщо коефіцієнт проміжної ліквідності у 2008 р. по підприємствах України становив 1,03 то у 2012р. він склав 0,94. Сільськогосподарські підприємства мали можливість погасити поточні зобов'язання за рахунок грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень та дебіторської заборгованості на 89 %. Необхідно нагадати, що у 2012 р. по підприємствах України 58 % в структурі оборотних активів становила дебіторська заборгованість, а по сільськогосподарським підприємствам – 49 %, але розраховувати на

погашення поточних зобов'язань за рахунок інкасації дебіторської заборгованості є нераціональним.

2. Показники проміжної ліквідності підприємств України, 2008–2012рр.

Показник	Роки					Відхилення 2012 до 2008
	2008	2009	2010	2011	2012	
Грошові кошти та їх еквіваленти підприємств України, всього, млрд.грн. у т.ч.	126,35	103,22	126,04	158,27	188,67	62,32
сільськогосподарських підприємств	5,59	5,24	5,54	7,80	9,01	3,42
Поточні фінансові інвестиції підприємств України, всього, млрд.грн. у т.ч.	110,20	139,25	168,69	211,41	259,39	149,19
сільськогосподарських підприємств	0,50	0,67	0,74	0,77	1,54	1,04
Дебіторська заборгованість підприємств України, всього, млрд.грн. у т.ч.	1023,04	1217,99	1374,81	1499,97	1701,40	678,36
сільськогосподарських підприємств	30,39	38,30	49,92	63,40	61,81	31,42
Поточні зобов'язання підприємств України, всього, млрд.грн. у т.ч.	1220,85	1529,18	1724,12	2008,78	2285,25	1064,40
сільськогосподарських підприємств	35,67	46,93	50,4	59,44	81,19	-45,52
Коефіцієнт проміжної ліквідності підприємств України	1,03	0,95	0,97	0,93	0,94	-0,09
Коефіцієнт проміжної ліквідності сільськогосподарських підприємств	1,02	0,94	1,11	1,21	0,89	-0,13

Тому, кількісна характеристика коефіцієнту проміжної ліквідності повинна завжди доповнюватися аналізом якісного складу стану і структури дебіторської заборгованості, а також чинників, які впливають на неї. Наступний показник - коефіцієнт поточної ліквідності характеризує ступінь покриття поточних зобов'язань поточними активами, нормативне

значення 1,5 – 2,5. Аналіз динаміки даного показника (табл.3) свідчить про нестійку тенденцію до збільшення; поточна ліквідність сільсько-господарських підприємств на кінець 2012р. мала задовільний стан і знаходилася у межах нормативного значення.

3. Показники поточної ліквідності підприємств України, 2008 – 2012 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2012 до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	2012	
Поточні активи підприємств України, всього, млрд.грн. у т.ч.	1665,32	1893,93	2229,89	2584,16	2921,14	1255,82
сільськогосподарських підприємств	72,71	82,87	100,48	139,99	173,09	100,38
Поточні зобов'язання підприємств України, всього, млрд.грн. у т.ч.	1220,85	1529,18	1724,12	2008,78	2285,25	1064,40
сільськогосподарських підприємств	35,67	46,93	50,4	59,44	81,19	45,52
Коефіцієнт поточної ліквідності підприємств України	1,15	1,11	1,18	1,18	1,18	0,03
Коефіцієнт поточної ліквідності сільськогосподарських підприємств	1,62	1,66	1,87	2,00	1,90	0,28

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на наступному: економічний процес відтворення в сільському господарстві завжди тісно переплітається з природним, тому сільгоспвиробництву притаманний сезонний розрив між вкладенням і надходженням оборотного капіталу, сезонний дефіцит фінансових ресурсів, що, в свою чергу, впливає на можливість розраховуватися за своїми короткостроковими боргами; значна тривалість виробничого циклу суттєво позначається на періоді обертання коштів. В залежності від сезонної потреби аграрних підприємств у вільних грошових ресурсах та темпів погашення кредитів (на що, в свою чергу значно впливають сезонні коливання ринкової кон'юнктури) нормативне значення даного показника можливо встановити у такому релевантному діапазоні 1,2 – 2,2. Цілком можливим, на наш погляд, є встановлення орієнтовного значення коефіцієнту поточної ліквідності для сільськогосподарських підприємств в залежності від динаміки та ритмічності грошових надходжень, щоденної потреби у грошових коштах, своєчасності розрахунків за дебіторською заборгованістю тощо. Але, незаперечно, залишається незмінною нижня границя (1,2) як мінімальний рівень покриття поточних зобов'язань та верхня межа досліджуваного коефіцієнта (2,2). Якщо поточна ліквідність менше, чим

1,2 найбільш реальним шляхом до стабілізації та зростання даного показника буде скорочення кредиторської заборгованості одночасно з нарощенням оборотних активів. Це найбільш продуктивний шлях до стабілізації рівня ліквідності підприємств. Перебільшення нормативного значення поточної ліквідності свідчить про такі негативні явища, як тривала криза неплатежів, дефіцит фінансових ресурсів, перевантаженість готової сільгосппродукції на складах, надлишкові виробничі запаси та ін. Якщо поточна ліквідність буде меншою, чим 1,2 виникає ризик неплатоспроможності. Для збільшення коефіцієнту поточної ліквідності необхідно нарощувати обсяги оборотних активів в першу чергу - на ендогенній основі - за рахунок нарощення виручки та прибутку.

Наступним аналітичним показником, який по праву вважають абсолютним індикатором стану ліквідності кожного підприємства є робочий капітал. Показник робочого капіталу характеризує частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття його поточних активів.[4] Нормативне значення робочого капіталу – більше нуля. Враховуючи те, що аграрний сектор є ресурсомісткою галуззю, а темпи погашення кредитів сільгоспвиробниками значною мірою залежать від ринкової кон'юнктури, перевищення (у вартісній оцінці) оборотних активів над поточними зобов'язаннями є стабілізуючим фактором сільгоспвиробництва. Динаміка збільшення робочого капіталу сільськогосподарських підприємств за період 2008 – 2012 рр. є позитивною (табл.4); у 2008 р. величина робочого капіталу склала 32 % від загального обсягу оборотних активів сільськогосподарських підприємств, у 2012 р. – 43 %, що вважається позитивною тенденцією.

4. Показники робочого капіталу підприємств України, 2008 – 2012 рр.

Показник	Роки					Відхилення 2012 до 2008 р.
	2008	2009	2010	2011	2012	
Поточні активи підприємств України, всього, млрд.грн.	1665,32	1893,93	2229,89	2584,16	2921,14	1255,82
у т.ч. сільськогосподарських підприємств	72,71	82,87	100,48	139,99	173,09	100,38
Поточні зобов'язання підприємств України, всього, млрд.грн.	1220,85	1529,18	1724,12	2008,78	2285,25	1064,40
у т.ч. сільськогосподарських підприємств	35,67	46,93	50,4	59,44	81,19	45,52
Робочий капітал підприємств України, млрд.грн.	200,88	204,58	265,35	364,6	428,64	227,76
Робочий капітал сільськогосподарських підприємств, млрд.грн.	23,57	29,99	38,97	59,99	75,09	51,52

Висновки та перспективи подальших досліджень. Функціонування капіталу підприємства як носія чиннику ліквідності визначається його здатністю у будь-який момент часового лагу підтримати рівновагу між об'ємами та термінами конвертації капіталу у грошову форму і об'ємами та термінами погашення зобов'язань підприємства. Характерною особливістю формування і використання оборотного капіталу у сільському господарстві є взаємозалежність між його прибутковістю та інтенсивністю його вкладення на одиницю земельної площі. Враховуючи, що сільгоспвиробництву притаманний сезонний розрив між вкладенням і надходженням оборотних коштів, сезонний дефіцит фінансових ресурсів та інші специфічні чинники, пропонуємо для сільськогосподарських підприємств, виходячи з конкретних умов господарювання, для прискорення оборотності капіталу та перетворення його у високоліквідну грошову форму, здійснювати планування показників ліквідності поквартально. Вважаємо доречним нормативне значення коефіцієнта поточної ліквідності для сільськогосподарських підприємств встановити у релевантному діапазоні 1,2 - 2,2.

Список літератури

1. Бугайчук В.В. Відродження виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств / В.В. Бугайчук // Економіка АПК. - 2014. - № 3. - С. 108-113.
2. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз [Електронний ресурс] / - Б.Є. Грабовецький.- Режим доступу: http://pidruchniki.ws/16011013/ekonomika/analiz_finansovoyi_stiykosti_pidpriyemstva/
3. Гудзь О.Є. Декомпозиція управління платоспроможністю в сільськогосподарських підприємствах//Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: науковий збірник / [за ред. І.Г. Ткачук]. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012. – Вип. 8. – Т.2. – 288 с.
4. Костырко Р.А. Финансовый анализ: учеб. пособ./Р.А. Костырко. - Х.: Фактор, 2007. – 784с.
5. Фінансовий менеджмент : підруч. / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2009. – 535 с.
6. The impact of cash conversion cycle on firm profitability : An empirical study based on Swedish data// Internet source: <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/IJMF-12-2013-0137>
7. The Common Agricultural Policy after 2013 // Internet source: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/index_en.htm.

Рассмотрены основные аспекты определения сущности капитала как носителя фактора ликвидности. Проанализированы показатели ликвидности предприятий Украины и сельскохозяйственных предприятий, в том числе. Предложены пути стабилизации платежеспособности и уровня ликвидности предприятий.

Оборотный капитал, платежеспособность, финансовые индикаторы, ликвидность, чистые оборотные активы, рабочий капитал, текущие обязательства.

Examined the main aspects of the definition of the essence of capital as a factor of liquidity support, analyzed liquidity of Ukrainian enterprises and agricultural enterprises, including the ways of stabilizing the level of solvency and liquidity of the company.

УДК 336.144.2

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

***А.В. Буряк, кандидат економічних наук
Національний університет біоресурсів
і природокористування України***

***І.В. Дем'яненко, кандидат економічних наук
Національний університет харчових технологій***

Узагальнено концептуальні положення фінансового планування в системі управління розвитком підприємства. Виявлено завдання процесу фінансового планування, а також його цілі: матеріальні, вартісні, соціальні та форми – стратегічного та оперативного планування. Визначено їх послідовні фази здійснення і взаємозв'язок з процедурами бюджетування як виразом координації своєчасного регулювання в умовах поточного часу.

Фінансове планування, управління розвитком підприємства, стратегічне і оперативне планування, бюджетування.

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в системі національної економіки особливої актуальності набувають проблеми досягнення стабільності функціонування суб'єктів господарювання як виразу адаптивності їх до ринкового середовища та відпрацювання регуляторних механізмів забезпечення адекватного економічного динамізму згідно із кон'юктурою ринку при посиленні своєї конкурентоспроможності. Ці проблеми потребують впровадження на підприємствах дієвого менеджменту, що одночасно охоплює багато складових елементів – економічного, облікового, аналітичного, фінансового, організаційного, технологічного тощо характеру, що порушують питання як стратегічного, так і тактичного вирішення. Провідне місце у цій сукупності займають питання забезпечення потреби підприємства у капіталі за рахунок формування фінансових ресурсів за різними джерелами походження, що досягається засобами фінансового планування.